

Türkiye’de Ayak Sağlığı Üzerine Eğitimde Podoloji Meslek Grubunun Yeterlik ve Yetkinlik Standartları

Proficiency and Competence Standards of the Podology Professional Group Training on Foot Health in Türkiye

Tuba ESER KARKA, Taner BAYRAKTAROĞLU, Banu KURBAN, Burçin ACUNER, Ercan ŞAHİN

ÖZ

Podoloji (ayak sağlığı) bilimi, alt ekstremitte temelinde ayak ve ayak bileğine özgü sağlamlığı sürdürmeyi, hastalıklarının ve patolojilerinin tanımlanmasını, ayaktaki patolojiler oluşmadan önlenmesini amaçlayan, patoloji varlığında ise ekibin üyesi olarak çalışan, bu yönde eğitimler yapan, araştırmalar gerçekleştiren, sağlık hizmetlerinin kapsam ve standartlarını artırmayı amaçlayan bilim alanıdır. Bu bilimi bir meslek olarak sürdüren profesyonellerin sayısı son yıllarda dünyada ve Türkiye’de ivmesini artırma eğilimindedir. Türkiye’de podoloji profesyonelleri ön lisans, yüksek lisans ve doktora eğitim düzeylerinden geçmektedirler. Etik sınırlar dahilinde tüm podoloji profesyonelleri mesleği ile ilgili geçerli mevzuat hakkında bilgi sahibi olmak ve güncel gelişmeleri takip edebilmek için doğru yaklaşımları benimsemelidir.

Anahtar Sözcükler: Eğitim, Etik, Podoloji, Yetkinlik, Yeterlik

ABSTRACT

Podology (foot health) science is a field of science that aims to maintain health specific to the foot and ankle on the basis of the lower extremities, to identify diseases and pathologies, to prevent foot pathologies before they occur, to work as a member of the team in the presence of pathology, to conduct trainings and research in this direction, and to increase the scope and standards of health services. The number of professionals who pursue this science as a profession has tended to increase in recent years in the world and in Türkiye. The podology professionals undergo associate, master and doctoral education levels in Türkiye. Within ethical limits, all podology professionals should adopt the right approaches to be informed about the current legislation related to their profession and to follow current developments.

Keywords: Education, Ethic, Podology, Competence, Proficiency

Eser Karka T., Bayraktaroğlu T., Kurban B., Acuner B., & Şahin E., (2024). Türkiye’de ayak sağlığı üzerine eğitimde podoloji meslek grubunun yeterlik ve yetkinlik standartları. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi/Journal of Higher Education and Science*, 14(1), 9-16. <https://doi.org/10.5961/higheredusci.1371330>

Tuba ESER KARKA (✉)

ORCID ID: 0000-0001-5570-2702

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Ahmet Erdoğan Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Podoloji Bölümü, Zonguldak, Türkiye

Zonguldak Bülent Ecevit University, Ahmet Erdoğan Vocational School of Health Services, Department of Podology, Zonguldak, Türkiye

tuba.eser@beun.edu.tr

Taner BAYRAKTAROĞLU

ORCID ID: 0000-0003-3159-6663

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Tıp Fakültesi, İç Hastalıkları Anabilim Dalı, Zonguldak, Türkiye

Zonguldak Bülent Ecevit University, Faculty of Medicine, Department of Internal Medicine, Zonguldak, Türkiye

Geliş Tarihi/Received : 04.10.2023

Kabul Tarihi/Accepted : 25.04.2024

Bu eser "Creative Commons Atıf-GayriTicari-4.0 Uluslararası Lisansı" ile lisanslanmıştır.

Banu KURBAN

ORCID ID: 0000-0003-4684-5255

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Podoloji Doktora Programı, Zonguldak, Türkiye
Zonguldak Bülent Ecevit University, Institute of Health Sciences, Podology PhD Program, Zonguldak, Türkiye

Burçin ACUNER

ORCID ID: 0000-0001-8728-279X

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Plastik, Rekonstrüktif ve Estetik Cerrahi Anabilim Dalı, Zonguldak, Türkiye
Zonguldak Bülent Ecevit University, Faculty of Medicine, Department of Plastic, Reconstructive and Aesthetic Surgery, Zonguldak, Türkiye

Ercan ŞAHİN

ORCID ID: 0000-0003-0491-9156

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ortopedi ve Travmatoloji Anabilim Dalı, Zonguldak, Türkiye
Zonguldak Bülent Ecevit University, Faculty of Health Sciences, Department of Orthopedics and Traumatology, Zonguldak, Türkiye

GİRİŞ

Podoloji (ayak sağlığı) bilimi, alt ekstremitte temelinde ayak ve ayak bileğine özgü sağlıklılığı sürdürmeyi, hastalıklarının ve patolojilerinin tanımlanması, ayakta sorunlar oluşmadan önlemeyi amaçlayan, bu yönde eğitimler yapan, araştırmalar gerçekleştiren ve sağlık hizmetlerini kapsayan ve bununla ilgili sağlık standartlarını artırmayı amaçlayan bilim alanıdır. Ayak sağlığı profesyonellerinin sayısı son yıllarda dünyada ve Türkiye’de ivmelenerek artma eğilimindedir (Reynolds 2023, Menz 2009, ÖSYM 2019-2023). Bu artış, arz-talep dengesindeki doygunluğun artması ile hastaların alanında yetkin bir podoloji profesyoneli ile karşılaşma olasılığını artırmaktadır. Hayatında en az bir kez ayak patolojisiyle karşılaşmış her birey, bu alanda donanımlı akademisyenler tarafından yetiştirilmiş bir ayak sağlığı profesyonelinin de içeren multidisipliner ekiple uygun tanı, tedavi ve takip programına alınmalıdır (Reynolds 2023, Menz 2009, Cosma 2017).

Podoloji, birçok sağlık dalı ile ortak çalışma alanı olması nedeniyle multidisipliner bir alan olarak kabul edilmelidir (Cosma 2017, HCPC 2023, RCPD 2023). Bunun yanında alt ekstremitte temelinde ayak ve ayak bileğine özgü patolojilerde sahada aktif olarak çalışan bu ayak sağlığı meslek grubu farklı düzey eğitimlerden geçerek kendi içinde de; podoloji teknikeri/ön lisans mezunu podolog, lisans mezunu podolog, podoloji bilimi uzmanı/bilim doktoru veya podolojist ünvanlarını almaktadırlar. Ön lisans, lisans, lisanüstü eğitim sağlıkta temel eğitim kavramlarıdır. Bu eğitim düzeylerine göre podoloji mensuplarının yetkinlikleri ve yeterlilikleri farklıdır (Cosma 2017, Ivanova 2015). Bu fark ayak sağlığına dair teorik bilgi ve uygulama becerisine doğrudan yansıtacağından podoloji kliniği yönetiminde etkili olacaktır.

Podoloji meslek etiği, ayak sağlığına dair yapılan tüm işlemlerin tanı, tedavi ve takip süreciyle ilgili uyulması gereken etik ve bilimsel ölçütler olarak tanımlanmakta ve üst düzey uyumu hedeflenmektedir. Bu yazıda, podoloji alanında eğitim programlarının ve mezun olan sağlık çalışanlarının güncel durumunun, standartların ve etik ilkelerinin sunulması amaçlanmıştır.

1. Eğitim Kavramları ve Podoloji

1.1 Podoloji Ön Lisans Eğitimi ve Mezunları (Podoloji Teknikeri/ Ön lisans mezunu Podolog)

Sağlık meslek yüksekokullarının ön lisans bölümlerinde eğitim alan podoloji teknikerleri, son yıllarda sayısı en hızlı artış gösteren podoloji mensuplarıdır. Bu bölümü okuyan ve mezun olan bireyler “sağlık teknikeri” idir. Ünvanlarının diğer ön lisans mezunları gibi “tekniker” olarak kullanılması ve ünvanın “podoloji teknikeri” olması önerilmektedir. Ülkemizde Sağlık Bakanlığı tarafından “ön lisans mezunu podolog - podoloji teknikeri” meslek tanımları 26 Nisan 2011 tarihinde yayımlanmıştır (Resmi Gazete, 2011). Burada “Podolog; meslek yüksekokullarının podoloji programından mezun; bireylerin ayak sağlığının korunması ve bakımına yönelik hizmet veren ve ilgili uzman tabibin teşhisine ve tedavi için yönlendirmesine bağlı olarak hastaların ayak tedavisini yapan sağlık teknikeridir.” şeklinde tanımlanmıştır. Ek olarak 22 Mayıs 2014 tarihli resmi gazetede görev, yetki ve sorumlulukları yayımlanmıştır (Resmi Gazete, 2014).

Buna göre görev ve sorumlulukları şunlardır:

- Ayak sağlığı ve korunmasına yönelik farkındalık geliştirilmesi çalışmalarında görev alır;
- Sağlıklı bireylerde; medikal ayak bakımı yapar ve bu konuda eğitim verir;
- İlgili uzman hekimin teşhisine ve tedavi için yönlendirmesine bağlı olarak; tırnak protez uygulamaları, bandaj, sargı, parmak yastıkları ve ayak destekleri uygulamalarını yapar, ayak sağlığı sorunlarını, tırnak patolojilerinin ve nasırların değerlendirilmesi önlenmesi ve tedavisinde görev alır.

Resmi gazetede yer alan bu tanımlamaya ek olarak ayak tabanı basınç analizlerinin ve buna bağlı tasarımı yapılmış olan ilgili ortezlerin yapım süreçlerinde ve lisans mezunu podolog ve/veya podoloji alanında yüksek lisans mezunu hemşire ve/veya fizyoterapist, hekim ya da uzman hekimin sorumluluğunda podolojik işlemlerde görev alması önerilmektedir.

Podoloji ön lisans programı devlet ve vakıf üniversitelerinde vardır. Yükseköğretim Kurulu (YÖK) verilerine göre öğrenci alan bu üniversiteler alfabetik sıraya göre şöyledir (YÖK 2023):

- Acıbadem Mehmet Ali Aydınlar Üniversitesi (Vakıf)
- Ankara Üniversitesi (Devlet)
- Harran Üniversitesi (Devlet)
- İstanbul Gelişim Üniversitesi (Vakıf)
- Kocaeli Üniversitesi (Devlet)
- Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi (Devlet).

Ülkemizde üniversitelerde podoloji lisans eğitimi başladıktan sonra podoloji ön lisans mezunları, dikey geçiş sınavı (DGS) ile ilgili sağlık bilimleri fakültesi/sağlık yüksekokulu podoloji lisans bölümüne geçebilmektedir. Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) 2023 DGS “Ön Lisans Mezuniyet Alanlarına Göre Dikey Geçiş Yapılabilecek Lisans Programları” adlı tabloda acil yardım ve afet yönetimi, fizyoterapi ve rehabilitasyon, hemşirelik, sağlık yönetimi bölümlerine geçebileceği yayımlanmıştır (ÖSYM 2023). Ayrıca 2023 Dikey Geçiş Sınavı ile programların 5. yarıyılına fark dersleri alması koşulu ile kayıt yapabileceği üzerine Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi, İktisat Fakültesi ile İşletme Fakültesi’nin Açıköğretim Lisans Programlarını; Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi’nin Açıköğretim Lisans Programlarını; İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi’nin Açıköğretim Lisans Programlarını Tercih Edebilecek Ön Lisans Programları” adlı aynı tabloda ise Acil Yardım ve Afet Yönetimi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri, Halkla İlişkiler ve Reklamcılık, Halkla İlişkiler ve Tanıtım, İktisat, İşletme, Kamu Yönetimi, Maliye, Sağlık Yönetimi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, Turizm İşletmeciliği, Uluslararası İlişkiler bölümlerine de geçiş yapılabileceği bildirilmiştir (ÖSYM 2023).

1.2 Lisans mezunu Podolog

Sağlık bilimleri alanı içerisinde bir lisans bölümü olarak podoloji ülkemizde henüz aktif değildir. Bu lisans; alt ekstremitte temelinde ayak ve ayak bileğini ilgilendiren koruyucu-önleyici sağlık

hizmetlerinin yanı sıra bu bölgelerde olan gelişmekte olan ya da gelişmiş olan patolojilere müdahale eden multidisipliner ekip içerisinde takip, rehabilitasyon, tedavi ve planlama üzerine çalışacak olan sağlık profesyonellerini yetiştiren bir alandır. İlgili fakültelerin/yüksekokulların dört yıllık podoloji lisans eğitiminden mezun olanlar podolog olarak aktif çalışabilmelidir. Ülkemizde üniversitelerde podoloji alanında halihazırda lisans programı bulunmadığından podoloji lisansüstü eğitim programına fizyoterapi ve hemşirelik mezunları başvurarak eğitim almaktadırlar.

Resmi Gazete'deki podolog tanımının ön lisans mezunu olan podoloji teknikerleri için kullanımı güncellenerek lisans mezunlarına bu ünvanın verilmesi ve beraberinde "Podolog; sağlık bilimleri fakültesi/sağlık yüksekokullarının dört yıllık podoloji bölümünden mezun; bireylerin ayak sağlığının korunması ve bakımına yönelik hizmet veren ve ilgili uzman tabibin teşhisine ve tedavi için yönlendirmesine bağlı olarak hastaların cerrahi olmayan ayak tedavisi ve rehabilitasyonu yapan sağlık personeli" şeklinde tanımlanması önerilmektedir.

Podoloji teknikeri/ön lisans mezunu podologların görev, yetki ve sorumlulukları aynı zamanda lisans mezunu podologları da kapsmalı ve aldığı eğitim gereği bu alandaki yetkinliği artırılmalıdır. Podoloji lisansı mezunu bir podologun ayak ve ayak bileğine özgü sağlamlılığın sürdürülmesinde, alt ekstremitte hastalıklarının ve patolojilerinin tanımlanmasında ve ayakta sorunlar oluşmadan önlenmesinde görev alabilmesi beklenmektedir. Podolog, ayak değerlendirmesi ile ayak ve ayak bileğinde rehabilitasyona katkı yapabilmelidir. Bununla beraber ayak tabanı basınç analizleri, analize uygun ortez tasarımı yapmalı ve buna bağlı olarak gerekli ayak ortezleri yapımında görev almalıdır. Aktif ayak yarası varlığında hekimin yönlendirmesine bağlı olarak yaranın değerlendirilmesi, bakımı, takibi ve iyileşmesinde rol almalıdır. Ayak yarası varlığında total temas alçısı, çıkarılabilir ya da çıkarılabilir olmayan ayak ortezlerinin karar verilme süreci, kullanılması ve yapılmasında etkin olmalıdır.

1.3 Podoloji bilim uzmanı/bilim doktoru veya Podolojist

Podoloji lisansüstü eğitimi, ülkemizde 2023 güncel verilerine göre yalnızca Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi'nde yüksek lisans ve doktora programı olarak yer almaktadır. YÖK Yürütme Kurulu'nun 02.05.2017 tarihli kararı ile yüksek lisans ve doktora programları açılmış olup Sağlık Bilimleri Enstitüsü İç Hastalıkları Anabilim Dalı çatısı altındadır (ZBEÜ 2023a). Bu programları başarı ile tamamlayıp program yeterliklerini sağlayanlar İç Hastalıkları Anabilim Dalı bünyesinde sırasıyla podoloji yüksek lisans ve doktora derecesine sahip olmaktadır. Bu yüksek lisans programına Türkiye'de henüz podoloji lisans eğitimi üniversitelerde aktif olmadığı için Sağlık Bilimleri Fakültesi veya Sağlık Yüksekokulu Fizyoterapi ve Rehabilitasyon ve/veya Hemşirelik bölümü mezunları kabul edilmektedir (ZBEÜ 2023b).

Lisans mezuniyeti sonrası podoloji yüksek lisans programını başarı ile bitiren 2023 güncel verilerine göre lisanslı üç fizyoterapist ve dört hemşire olmak üzere yedi podoloji bilim uzmanı/podolojist mevcuttur. Yine aynı güncel verilere göre podoloji Yüksek Lisans programında üç fizyoterapist ve iki hemşire bulunmakta ve biri programı tamamlamak üzeredir. Mezunlar

güncel mevzuat doğrultusunda lisansüstü eğitimi tamamlayan Fizyoterapi alanındakilere "Uzman Fizyoterapist", Hemşirelik alanındakilere "Uzman Hemşire" ünvanları verilmelidir. Sağlık Bakanlığı Sağlık Meslek Mensuplarına yönelik tanımları içerisinde bu eğitim programını tamamlayanların bu ünvanlarla ya-sal sorumluluklarının güncellenmesine ihtiyaç bulunmaktadır.

Eğitimin devamında podoloji doktora programına kabul edilme koşulu ise podoloji yüksek lisansını bitirmiş olmak ve alanı ile ilgili yayın yapmış olmaktır. Bu programda ise eğitime devam eden yüksek lisans yapmış bir fizyoterapist ve bir hemşire olmak üzere iki podolojist yer almaktadır. Bu program tamamlandığında ise mezunlarına podoloji bilim doktoru veya podolojist ünvanı verilmesinin uygun olabileceği ön görülmüştür.

Podoloji bilim uzmanı / bilim doktoru veya podolojistin görev, yetki ve sorumlulukları dahilinde araştırma projelerinde ve sağlığın geliştirilmesi çalışmalarında;

- Alt ekstremitte temelinde ayak ve ayak bileğine özgü sağlamlılığın sürdürülmesi,
- Alt ekstremitte hastalıklarının ve patolojilerinin tanımlanması,
- Ayakta sorunlar oluşmadan önlemenin amaçlanması,
- Bireye özgü ayak değerlendirmesi ile ayak ve ayak bileğinde rehabilitasyonu,
- Ayak tabanı basınç analizlerinin yapılması, analize uygun ortez tasarımının yapılması ve buna bağlı olarak gerekli ayak ortezlerinin yapımı,
- Ayaktaki aktif yara varlığında bireylerde yaranın değerlendirilmesi, bakımı, takibi ve iyileşmesi,
- Aktif ayak yarası varlığında total temas alçısı ve çıkarılabilir ya da çıkarılabilir olmayan ayak ortezlerinin klinik karar verilmesi, kullanılması ve yapılması,
- Bu yönde eğitimler yapan, araştırmalar gerçekleştiren, sağlık hizmetlerini yürüten ve sağlık standartlarını arttırmayı sağlayan multidisipliner ekip içerisinde görev ve rol alması beklenmektedir.

Podoloji bilim uzmanı/bilim doktoru veya podolojistin; tüm bu görev, yetki ve sorumlulukları ile teorik ve pratik tüm uygulamaları üstlenmesi ve ileriye dönük araştırma projeleri yapabilmesi ön görülmektedir.

Ülkemizde podoloji eğitimi alan bireylerin yıllara göre dağılımı Tablo 1'de gösterilmiştir (ÖSYM 2019-2024). Bu tablo podoloji ön lisans eğitimi alanların ve tamamlayanların sayısının hızlı bir şekilde arttığını, lisans eğitiminin henüz aktif olmadığını ve lisansüstü eğitimi alan ve tamamlayanların sayısının son yıllarda artmakta olduğunu vurgulamaktadır.

Türkiye'de ilk podoloji alanındaki lisansüstü eğitime sahip olan Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi'nde yapılan podoloji yüksek lisans tezleri, alana hâkim ve güncel konuları kapsamaktadır. Bu tezler yayımlanma sırasına göre şöyledir:

Tablo 1: Podoloji Eğitimi Alan Bireylerin Yıllara Göre Dağılımı (ÖSYM 2019-2024)

Podoloji (Güncel)	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Ön Lisans (Mezun)	66 DÜ 14 VÜ	99 DÜ 36 VÜ	114 DÜ 37 VÜ	121 DÜ 58 VÜ	95DÜ 52 VÜ	-
Lisans (Mezun)	-	-	-	-	-	-
Yüksek Lisans (Devam Eden)	4DÜ (2HEM,2FZT)	4DÜ (2HEM,2FZT)	4DÜ (2HEM,2FZT)	4DÜ (2HEM,2FZT)	2DÜ (2FZT)	5DÜ (3FZT,2HEM)
Yüksek Lisans (Mezun)	4DÜ (2HEM,2FZT)	-	-	2DÜ (2HEM)	5DÜ (2HEM,3FZT)	5DÜ (2HEM,3FZT)
Doktora (Devam Eden)	1DÜ (1HEM)	1DÜ (1HEM)	2DÜ (2HÜ)	2DÜ (1HEM,1FZT)	2DÜ (1HEM,1FZT)	2DÜ (1HEM,1FZT)
Doktora (Mezun)	-	-	-	-	-	-

DÜ: Devlet üniversitesi, HEM: Hemşire, FZT: Fizyoterapist, VÜ: Vakıf üniversitesi.

- Kronik böbrek hastalığı nedeni ile hemodiyalize giren hastaların ayaklarında nöropati değerlendirmesi (Özdemir 2019a).
- Diyaliz yeterlilik parametrelerinin ayak dolaşım ve cilt üzerine etkilerinin termal kamera bulguları ile karşılaştırılması (Kurban 2019a).
- Tip 2 diabetes mellituslu bireylerde ayak postürünün plantar duyu ve basınç dağılımına etkisi (Alarçin 2019a).
- Obeziteli olgularda segmental vücut yağ dağılımının statik ve dinamik plantar basınçlara etkisi (Eser 2019a).
- Diabetes mellituslu olgularda ayak risk durumu ile ayak kabı uygunluğunun değerlendirilmesi (Öçal 2022).
- Yetişkinlerde tırnak patolojilerine yönelik yaklaşımlar ve orthonyxie uygulamaları sonuçlarının retrospektif analizi (Gökkaya 2022).
- Gastroknemius kasının fonksiyonları ve glikozillenmiş hemogloblin (HbA1c) arasındaki ilişkinin diabetes mellituslu olgularda araştırılması (Durmuş 2023).

Türkiye’de ilk podoloji alanındaki lisansüstü eğitime sahip olan Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi’ndeki podoloji lisansüstü eğitim seviyesi düzeyinde yayımlanan makaleler ve bildiriler mevcuttur.

Yayımlanma tarihine göre makaleler şöyledir:

- Diabetes Mellituslu Hastalarda Podolojik Açıdan Ayak Değerlendirmesi (Özdemir 2019b).
- Yetişkinlerde Bel/Boy Oranı ile Ayak Postürü Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Eser 2019b).
- Tip 2 Diabetes Mellitus’lu Olgularda Glisemik Kontrol Düzeyinin Fonksiyonel Mobilite ve Ayak Fonksiyonuna Etkisi (Alarçin 2019b).
- Diyabetli Bireyin Ayak Değerlendirilmesi ve Koruyucu Uygulamaları: Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Podoloji Polikliniği Örneği (Bayraktaroğlu 2022).

Yayımlanma tarihine göre ulusal kongrelerde sunulan bildiriler şöyledir:

- Obeziteli Olgularda Statik ve Dinamik Plantar Basınçlardaki Farklılıkların Saptanması (Eser 2019c).
- Tip 2 Diabetes Mellituslu Bireylerde Ayak Postürünün Statik ve Dinamik Plantar Basınç Dağılımına Etkisi (Alarçin 2019c).
- Diyabetik ayakta uzuv tehdidi her zaman hiperglisemiden midir? (Öçal 2021)
- Hemodiyaliz Yeterlilik Göstergelerinin Ayak Üzerindeki Etkileri ve Termal Kamera Sonuçları ile Karşılaştırılması (Kurban 2022).
- Diyabetik Hastalarda Diyabetik Ayaktan Korunmada Ayak kabı Uygunluğunun Değerlendirilmesi. (Öçal 2022)

2. Podoloji Standartları

Podoloji eğitimi almış ayak sağlığı /podoloji profesyonelleri için literatürde birtakım öneriler bulunmaktadır (HCPC 2023, RCPOD 2023):

2.1 Uygulama alanları dahilinde güvenli ve etkili bir şekilde bireye müdahale yapabilmek

Podoloji profesyonellerinin tamamı, mesleki alanda etkin müdahale sınırlarını bilmelidir. Uygulama sınırları, multidisipliner ekiple çalışmayı da beraberinde getirmektedir. Tanı, tedavi ve rehabilitasyon planlamasında uygun ve etkili müdahale ile konsültasyon altın standarttır.

2.2 Mesleğin yasal ve etik sınırları içinde çalışabilmek

Etik ve ahlaki sınırlar dahilinde podoloji profesyonellerinin tamamı sağlık hizmeti alan bireylerin tanı ve tedavi sürecinde sağlık ihtiyaçlarını ön görmek durumundadır. Bu öngörü için ise; mesleği ile ilgili geçerli mevzuat hakkında bilgi sahibi olmak ve güncel gelişmeleri takip edebilmek doğru yaklaşımları getirmektedir. Podoloji profesyoneli görev sorumluluklarını özenle yerine getirebilmek için bireylerden bilgilendirilmiş onam almak zorundadır. Bu onam; mesleki uygulamaların yüksek standartlarda yapılacağını garanti edebilmelidir.

2.3 Podoloji uygulamaları için bedensel formunu koruyabilmek

Podoloji profesyonellerinin tamamı uygun ergonomik koşullar ve fiziki yeterlilik ile çalışmalıdır. Bunun için uzun süreli çalışma saatleri yerine podoloji uygulama seansları arasında dinlenme arası şeklindeki çalışma düzenini tercih etmelidir. Bu dinlenme araları profesyonellerin üst düzey verimle daha etkin çalışmasına olanak sağlayacaktır. Mesleki bilgi ve beceriyi güncel tutarak aktif çalışma yıllarında en ideali sürdürülebilirlik amaçlanmaktadır.

2.4 Bir profesyonel olarak kendi mesleki kurallarını uygulayabilmek

Lisans mezunu, yüksek lisans mezunu ve doktora mezunu podoloji profesyonelleri uygulanan müdahaleler esnasında tanısı koyulan olguların tedavi modalitelerinde uygun yöntemler seçmek, yöntemleri sürdürmek, gerektiğinde uygun yönlendirmeler yapabilmek ve yönlendirme alabilmek ve mesleki gelişimde kişisel sorumlulukların bilincinde olarak gerekli eğitimlere katılmak mesleki kurallarının zorunluluğudur. Ön lisans mezunu podologlar/podoloji teknikerleri ise uygulanan müdahaleler esnasında tanısı koyulan olguların tedavi modalitelerinde seçilen uygun yöntemleri sağlık lisansiyeri podologun gözetiminde uygulamak, gerektiğinde uygun yönlendirmeleri ve geri dönüşleri yapabilmek ve mesleki gelişimi için gerekli eğitimlere katılmalıdır.

2.5 Mesleki hizmet verilen toplumun kültürel farklılık ve eşitlik kavramlarına saygı duyarak uygulamaya olan etkisinin farkında olmak

Farklı kültürlere sahip bireyler sağlık hizmeti alımı noktasında eşit olmalıdır. Bu farklılıklar bütün podoloji profesyonellerinin sunduğu sağlık hizmetinin kişiye özgü olmasını ve bu doğrultuda etkin karar verebilme mekanizmasını doğurmaktadır. Birey/hasta sağlık hizmeti alımında eşit davranılarak uygun tedavi yapılmalıdır.

2.6 Birey/hasta gizliliğin önemini anlayabilmek ve gizliliği koruyabilmek

Sağlık hizmeti sunan tüm profesyoneller, bu hizmetin alıcılarına karşı etik ve ahlaki değerleri benimseyerek birey/hasta mahremiyetine ve veri gizliliğine önem vermeli ve bunların ihlaline karşı gerekli önlemleri almalıdır.

2.7 Etkili iletişim kurabilmek

Podoloji profesyonellerinin tamamı, birey/hasta temelinde hizmet alıcılarına karşı etkili iletişim becerisine sahip olmalıdır. İletişim becerileri, tanı ve tedavi süreçlerinde büyük role sahiptir. Hizmet alıcısı olarak nitelendirdiğimiz bireyin/hastanın detaylı anamnezi, öz ve soygeçmiş podoloji seanslarını ve hastalığın prognozunu doğrudan etkilemektedir. Etkili ve doğru iletişim yaş, kültür, etnik köken, cinsiyet, sosyo-ekonomik durum ve manevi veya dini inançlar gibi faktörlerden etkilenir. Bu yüzden podoloji sağlık profesyoneli ile hizmet alıcısı ya da gerekli durumlarda yasal vasisi ile kurulan sözlü ya da sözlü olmayan tüm iletişim kanalları etkili kullanılmalıdır. Podoloji profesyoneli uluslararası dile hâkim olmalı, gerekli durumlarda ise medikal tercümanlık hizmetinden yararlanmalıdır.

2.8 Diğer sağlık profesyonelleriyle uygun şekilde çalışabilmek

Çok disiplinli bir ekibin parçası olarak üstlenilen çalışmalara etkin bir şekilde katkıda bulunmak hem bir uygulayıcı olarak hem de ekibin bir üyesi olarak iş birliği içinde profesyonel ilişkiler kurmak ve sürdürmek podoloji profesyonellerinin tamamından beklenmektedir.

2.9 Kayıtları uygun şekilde tutabilmek

Yürürlükteki mevzuat, protokoller ve yönergelerle uygun olarak doğru, kapsamlı ve anlaşılır tıbbi kayıtlar tutabilmek ve gerektiğinde sunabilmek podoloji profesyonellerinin tamamının görevinin bir parçasıdır.

2.10 Uygulama sonrasında üzerinde eleştirel bakış açısıyla düşünebilmek ve uygulamayı gözden geçirebilmek

Vaka sunumları, konseyler ve yapılan uygulamalar üzerinde tartışabilmek, eleştirebilmek, yöntem ve sonuçlarını kaydederek güncel literatüre hâkim olmak etkili tedavi sürecinin gerekliliğidir. Lisans mezunu, yüksek lisans mezunu ve doktora mezunu podoloji profesyonelleri bu konuda en yeni çalışmalarını takip ederek hem teorik bilgiyi hem de uygulama becerisini ilerletmelidir.

2.11 Podoloji uygulamalarının etkinliğini ve doğruluğunu garantileyebilmek

Lisans mezunu, yüksek lisans mezunu ve doktora mezunu podoloji profesyonelleri için; kanıta dayalı uygulamalarda bulunabilmek, podoloji uygulamalarını sistematik olarak değerlendirebilmek ve denetim prosedürlerine katılabilmek, niteliksel ve niceliksel veriler dahil olmak üzere bilgi toplayabilmek ve yapılan müdahalenin güncel literatür ve klinik beceriler ile uyumluluğunu öne sürebilmek dikkate alınması gereken durumlardır.

2.12 Mesleğiyle ilgili en önemli temel kavramları bilmek

Tedavi etkinliğinin değerlendirilmesi ve araştırma süreci de dahil olmak üzere bilimsel araştırmanın ilkeleri ve uygulamaları hakkında bilgi sahibi olmak, podoloji ile ilgili sağlık, hastalık ve işlev bozukluğu bilgileriyle birlikte insan vücudunun yapısını ve fonksiyonunu bilmek, ayak bakımı ve podoloji eğitimi kapsamında insan anatomisi ve lokomotor sistemi, davranış bilimleri, histoloji, immünoloji, farmakoloji, fizyoloji, podiyatrik ortopedi ve biyomekaniği, sistemik ve podiyatrik patoloji kavramlarına hâkimiyet gereklidir. Bu eğitimler lisans, yüksek lisans ve doktora seviyesindedir. Ön lisans eğitimi alan podologlar/podoloji teknikerleri başlangıç seviyesinde eğitimlerden geçmektedir.

2.13 Podolojik uygulamaları hakkında uygun bilgi ve becerilerden yararlanabilmek

Uygun teknikler ve ekipman kullanarak kapsamlı, hassas ve ayrıntılı bir değerlendirme yapabilmek ve kaydedebilmek, uygun teşhis veya izleme prosedürlerini, tedaviyi, terapiyi veya diğer eylemleri güvenli ve etkili bir şekilde yürütebilmek, temel yaşam desteği becerilerini kullanabilmek ve klinik acil durumlarda güvenli bir şekilde başa çıkabilmek, yeni gelişmeleri veya değişimleri gerektiğinde uygulamaya dahil edebilmek, alt ekstremitelerde ve ayakta ortaya çıkan sistemik bozuklukların belirti ve semptomlarını özellikle ilişkilendirebilmek ve yorumlamak

(kardiyovasküler problemler, dermatolojik problemler, gelişimsel bozukluklar, diabetes mellitus, enfeksiyonlar, malignite, nörolojik problemler, böbrek problemleri, romatoid artrit ve diğer artropatiler, vs.) en temel unsurlardır.

Bunun yanı sıra podolojik teknikleri güvenli ve etkili bir şekilde uygulayabilmek için; ilgili durumda sadece reçeteli ilaçları uygulamak, farmakolojik geçmişi ve hasta tedavisi için olası sonuçları bilmek, lokal anestezi tekniklerini uygulamak, bozulmamış ve ülserleşmemiş derinin cerrahi olmayan mekanik debridmanını yapmak, cilt ve tırnak için cerrahi olmayan prosedürler gerçekleştirmek, tırnak bozukluklarını takip etmek, ayak ortezleri yapmak ve kullanmak, ayak ortezleri reçetelendirmek önemlidir. Bilgi ve iletişim teknolojilerini podolojik müdahalelere uygun olarak kullanabilmek tanı ve tedavi süreçlerinde önceliklidir. Bu süreçler lisans, yüksek lisans ve doktora seviyesindedir. Ön lisans eğitimi alan podologlar/podoloji teknikerleri denetimli olarak tedavide rol alırlar.

2.14 Güvenli bir muayene ortamı oluşturarak etkin tedavinin devamlılığını sağlamak

Yürürlükteki sağlık ve güvenlik mevzuatının ve vaka raporlama gibi iş yerinde yürürlükte olan ilgili güvenlik politikalarının ve prosedürlerinin farkında olmak ve bunlara uygun hareket edebilmek, sağlık ve güvenlik mevzuatına uygun olarak tehlike kontrolü ve risk yönetimi, azaltma veya ortadan kaldırma tekniklerini güvenli bir şekilde seçebilmek, podolojik seanslar esnasında uygun kişisel koruyucu donanımları seçebilmek ve doğru kullanabilmek, enfeksiyon kontrolünün farkındalığı ile güvenli ortamlar oluşturabilmek, etkili ve güvenli müdahaleler için hastaları doğru şekilde pozisyonlamak, dezenfektanların kullanımının doğru ilkelerini ve uygulamalarını, sterilizasyon ve dekontaminasyon yöntemlerini ve atıkların yönetimini bilmek etkin tedavinin temel ilkelerini oluşturmak tüm podoloji profesyonellerini kapsamaktadır.

3. Etik İlkeler

Etik, yaşamın tüm alanlarındaki ilişkileri düzenleme ruhunda olan ve ahlaki değerlerin felsefesi bir başka deyişle ahlak kuramı olarak tanımlanır. İyiyi-kötüyü, doğruyu-yanlış tanımlayan ve bunların sonuçlarından doğabilecek durumları yorumlayan bir felsefe alanıdır. Bir alanda uyulması gereken davranışları belirleyen, o alanla ilgili doğruları göz önüne seren kurallardır. Buna göre etik ilkeler, bir alana özgü ilkeleri kapsar. Çağdaş dünyada her mesleğin kendisine özgü bir etiği olması, böylelikle meslek üyelerinin davranışları konusunda, toplum içinde güvence oluşturan bir otokontrol sisteminin ortaya çıkması istenilen bir durumdur. Podoloji meslek etiği, çalışma hayatındaki profesyonellerin ahlak ilkelerini, davranış biçimlerini, görevlerini ve zorunluluklarını belirleyen kurallar zinciri olarak tanımlanabilir. Tıbbi müdahalelere yol göstermek üzere ulusal ya da uluslararası otoriteler tarafından hazırlanmış olan kural dizileridir. Etik ilkelerin geçerli olmasının temel nedeni karşılaşılan bir olaya ilişkin gereksinimi gidermelerinden ötürü yol gösterdikleri kitle tarafından doğruca benimsenmeleridir.

Etik ilkeler, bireylerin sağlığının, esenliğinin, hasta haklarının göz ardı edilebileceği endişesi ile podolojide klinik uygulamalar sırasında podolog-hasta, podolog- podolog, hasta-sağlık politikası, denek-araştırmacı/podolog, podolog/diğer sağlık profesyoneli gibi ilişkilerde ortaya çıkan değer sorunlarıyla ilgilidir. Ayak sağlığına dair yapılan her işlemin planlama ve yürütülmesiyle ilgili uyulması gereken etik ve bilimsel ölçütler olarak Podoloji meslek etiği tanımlanabilmektedir.

Genel olarak baktığımızda podoloji meslek etiği gerekliliği;

- şefkatli ve insan haklarına saygılı olacak biçimde tıbbi hizmet sağlama,
- hastalar, meslektaşlar ve diğer sağlık çalışanları ile dürüstçe anlaşılabilme,
- kanunlara saygılı olma,
- hastanın yararına karşıt olan değişiklikleri araştırarak farkına vardırma sorumluluğunu kabul etme,
- hastalarının, meslektaşlarının ve diğer sağlık çalışanlarının haklarına saygı duyma,
- yasal sınırlar içinde hasta mahremiyetini koruma,
- güncel bilimsel gelişmeleri takip ederek uygun bilgileri hastalara, meslektaşlarına ve halka ulaştırma,
- gerektiği zaman diğer sağlık çalışanlarına konsültasyon alma/verme,
- gelişmiş toplum oluşumuna katkıda bulunulan aktivitelere iştirak etme gibi durumları kapsamaktadır (HCPC 2023, RCPOD 2023).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Podoloji profesyonelleri; en ideal eğitimi almak, akademik ve mesleki kariyerinde başarılı olmak, etik ilke ve standartlarını tam uygulamak ve yasal mevzuatları tanımak zorundadır.

Ön lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimi ülkemizde aktif faaliyet göstermekte olup akademik kariyer planlamaları yapılmaktadır. Hâli hazırda sayısı en hızlı artan ön lisans mezunu podoloji profesyonelleri/podologlar üniversite hastaneleri, devlet hastaneleri ve sağlık bakanlığına bağlı özel merkezlerde sahada aktif olarak görev alırken lisans tamamlama yöntemine de başvurmaktadırlar. Bunun yanı sıra lisansüstü eğitim alan podoloji profesyonelleri sayısı ise son yıllarda artmakta ve akademik anlamda verimli çalışmaktadırlar. Bu mutualist ilişki, bu alanda yetkin akademisyenler tarafından yetiştirilmiş sağlık profesyoneli ve ekibiyle uygun tanı, tedavi ve takip programına alınmayı hak eden hasta grubunu memnun etmektedir.

Podoloji, ülkemizde gelinen noktada, eğitim programları, mezunları, meslek ve ünvan tanımlarının gelişmekte olduğu bir bilim alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Podoloji mesleği etik ilkeleri; tıbbi etik ilkelerinin tamamını kapsayarak özelleşen oluşum içerisinde. Üst düzey uyumu hedefleyen Podoloji etik ilkeleri, podolojik tüm müdahalelerin tanı, tedavi ve takip süreciyle ilgili uyulması gereken ölçütleri özümsemektedir.

KAYNAKLAR

- Alarçin G. (2019a). *Tip 2 diabetes mellituslu bireylerde ayak postürünün plantar duyu ve basınç dağılımına etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> adresinden erişildi. (Erişim Tarihi 02.10.23).
- Alarçin, G., Ünver, B., Eser, T., & Bayraktaroğlu, T. (2019b). Tip 2 Diabetes Mellitus' Lu Olgularda Glisemik Kontrol Düzeyinin Fonksiyonel Mobilite ve Ayak Fonksiyonuna Etkisi. *Türkiye Diyabet ve Obezite Dergisi*, 3(2), 85-91.
- Alarçin, G., Ünver, B., Eser, T., & Bayraktaroğlu, T. (2019c). Düzeltme: Tip 2 Diabetes Mellituslu Bireylerde Ayak Postürünün Statik ve Dinamik Plantar Basınç Dağılımına Etkisi. *IV. Zonguldak Endokrin Günleri-Endokrinolojik Hastalıklara Multidisipliner Güncel Yaklaşım Kongresi*, Zonguldak.
- Bayraktaroğlu, T., Topaloğlu, Ö., Tekin, S., Eser T, Özdemir, Ü., Kurban, B., ... & Alarçin, G. (2022). Diyabetli Bireyin Ayak Değerlendirilmesi ve Koruyucu Uygulamaları: Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Podoloji Polikliniği Örneği. *Türkiye Diyabet ve Obezite Dergisi*, 6(3), 274-286.
- Bayraktaroğlu T., Tekin, S., Topaloğlu, Ö., Öçal, K., Acuner, B., Horuz, E., Türk, Y., Şahin, E. (2021, Haziran). Diyabetik ayakta uzuv tehdidi her zaman hiperglisemiden midir? *57. Ulusal Diyabet Metabolizma ve Beslenme Hastalıkları Kongresi*, Muğla.
- Bayraktaroğlu, T., Öçal, K., Topaloğlu, Ö., Tekin, S. (2022, Ekim). Diyabetik Hastalarda Diyabetik Ayaktan Korunmada Ayakkabı Uygunluğunun Değerlendirilmesi. *VII. Ulusal Diyabetik Ayak İnfeksiyonları Simpozyumu*, Antalya.
- Resmi Gazete, Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. (2011, 11 Nisan). T. C. Resmi Gazete (Sayı: 27916). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/04/20110426-1.htm> adresinden erişildi. (Erişim Tarihi 02.10.23).
- Resmi Gazete, Sağlık Meslek Mensupları ile Sağlık Hizmetlerinde Çalışan Diğer Meslek Mensuplarının İş ve Görev Tanımlarına Dair Yönetmelik. (2014, 23 Mayıs) T. C. Resmi Gazete (Sayı: 29007). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/05/20140522.pdf> adresinden erişildi. (Erişim Tarihi 02.10.23).
- Cosma, D. T., & Gavan, N. (2017). The podiatry role in the foot care. *Sports Medicine Journal/Medicina Sportivâ*, 13(1).
- Durmuş A. (2023). *Gastroknemius kasının fonksiyonları ve glikozillenmiş hemoglobin (HbA1c) arasındaki ilişkinin diabetes mellituslu olgularda araştırılması*. (Yüksek Lisans Tezi). Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> adresinden erişildi. (Erişim Tarihi 02.10.23).
- Eser T. (2019a). *Obeziteli olgularda segmental vücut yağ dağılımının statik ve dinamik plantar basınçlara etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> adresinden erişildi. (Erişim Tarihi 02.10.23).
- Eser T., Ünver, B., Alarçin, G., & Bayraktaroğlu, T. (2019b). Yetişkinlerde Bel/Boy Oranı ile Ayak Postürü Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Türkiye Diyabet ve Obezite Dergisi*, 4(1), 30-35.
- Eser, T., Ünver, B., Alarçin, G., & Bayraktaroğlu, T. (2019c). Düzeltme: Obeziteli Olgularda Statik ve Dinamik Plantar Basınçlardaki Farklılıkların Saptanması. *IV. Zonguldak Endokrin Günleri-Endokrinolojik Hastalıklara Multidisipliner Güncel Yaklaşım Kongresi*, Zonguldak.
- Gökkaya Z. (2022) *Yetişkinlerde tırnak patolojilerine yönelik yaklaşımlar ve orthonyxie uygulamaları sonuçlarının retrospektif analizi*. (Yüksek Lisans Tezi). Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> adresinden erişildi. (Erişim Tarihi 02.10.23).
- HCPC (2023). *Ayak hastalıkları uzmanları/ayak hastalıkları uzmanları için yeterlilik standartları*. <https://www.hcpc-uk.org/standards/standards-of-proficiency/chiroprpodists-podiatrists/> adresinden erişildi.
- Ivanova, T., Saulīte, M., & Andersone, R. (2015). Podology Education in Latvia and European Union: a Comparative Study. *Humanities and social sciences Latvia*, 79.
- Kurban B. (2019). *Diyaliz yeterlilik parametrelerinin ayak dolaşım ve cilt üzerine etkilerinin termal kamera bulguları ile karşılaştırılması*. (Yüksek Lisans Tezi). Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> adresinden erişildi. (Erişim Tarihi 02.10.23).
- Kurban B., Acuner B. (2022) Hemodiyaliz Yeterlilik Göstergelerinin Ayak Üzerindeki Etkileri ve Termal Kamera Sonuçları ile Karşılaştırılması. *VI. Zonguldak Endokrin Günleri-III. Endokrinolojik Hastalıklara Multidisipliner Güncel Yaklaşım Kongresi*, Zonguldak.
- Menz, H. B. (2009). Utilisation of podiatry services in Australia under the Medicare Enhanced Primary Care program, 2004-2008. *Journal of Foot and Ankle Research*, 2(1), 1-6.
- Öçal K. (2022). *Diabetes mellituslu olgularda ayak risk durumu ile ayakkabı uygunluğunun değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> adresinden erişildi. (Erişim Tarihi 02.10.23).
- ÖSYM (2019). *Merkezi Yerleştirme ile Öğrenci Alan Yükseköğretim Ön Lisans Programları Raporu*. https://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2019/YKS/tablo3_06082019.pdf adresinden erişildi. (Erişim Tarihi 02.10.23).
- ÖSYM (2020). *Merkezi Yerleştirme ile Öğrenci Alan Yükseköğretim Ön Lisans Programları Raporu*. https://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2020/YKS/tablo3_26082020.pdf adresinden erişildi. (Erişim Tarihi 02.10.23).
- ÖSYM (2021). *Merkezi Yerleştirme ile Öğrenci Alan Yükseköğretim Ön Lisans Programları Raporu*. https://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2021/YKS/YERLESTIRME/tablo3_31082021.pdf adresinden erişildi. (Erişim Tarihi 02.10.23).
- ÖSYM (2022). *Merkezi Yerleştirme ile Öğrenci Alan Yükseköğretim Ön Lisans Programları Raporu*. https://osym.gov.tr/yks_yerlestirme_tablo3_2022.pdf adresinden erişildi. (Erişim Tarihi 02.10.23).
- ÖSYM (2023). *Ön Lisans Mezuniyet Alanlarına Göre Dikey Geçiş Yapılabilecek Lisans Programları Raporu*. <https://www.osym.gov.tr/TR,25537/2023-dgs-kilavuz-ve-basvuru-bilgileri.html> adresinden erişildi. (Erişim Tarihi 02.10.23).

- Özdemir Ü. (2019a). *Kronik böbrek hastalığı nedeni ile hemodiyalize giren hastaların ayaklarında nöropati değerlendirmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> adresinden erişildi. (Erişim Tarihi 02.10.23).
- Özdemir, Ü., Kurban, B., & Bayraktaroğlu, T. (2019b). Diabetes mellituslu hastalarda podolojik açıdan ayak değerlendirilmesi. *Türkiye Diyabet ve Obezite Dergisi*, 3(1), 51-62.
- Reynolds, K., & McLean, M. (2023). Clinical supervision in podiatry in Australia and New Zealand: supervisor challenges in this role. *BMC Medical Education*, 23(1), 1-10.
- RCPOD (2023). *Klinik podiyatrik uygulama kılavuzları*. <https://rcpod.org.uk/membership/membership-benefits/clinical-podiatric-practice-guidelines> adresinden erişildi.
- YÖK (2023). *Podoloji Programı Bulunan Tüm Üniversiteler Raporu*. <https://yokatlas.yok.gov.tr/onlisans-program.php?b=39019> adresinden erişildi. (Erişim Tarihi 02.10.23).
- Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, (2023a). *Podoloji Yüksek Lisans ve Podoloji Doktora Programları açılma kararı*. <https://sabe.beun.edu.tr/haberler/enstitumuz-ic-hastaliklari-anabilim-dali-bunyesinde-yok-yurutme-kurulunun-02052017-tarihli-karari-ile-podoloji-yukseklisans-ve-podoloji-doktora-programlari-acilmistir.html> adresinden erişildi. (Erişim Tarihi 02.10.23).
- Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, (2023b). *2023-2024 Eğitim Öğretim Yılı Güz Yarıyılı Yüksek Lisans ve Doktora Öğrenci Alımı İlanı*. <https://sabe.beun.edu.tr/duyurular/20232024-egitim-ogretim-yili-guz-yariyili-yukseklisans-ve-doktora-ogrenci-alimi-ilani.html> adresinden erişildi. (Erişim Tarihi 02.10.23).